

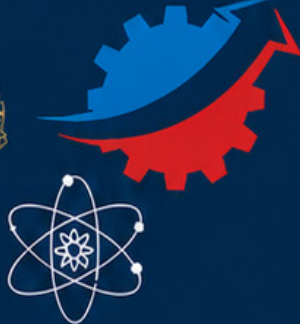
MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026-YIL

AVGUST 8-SON, II-QISM



Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari

08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar



Google
Scholar

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE



ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ФИЛИАЛ В г. ТАШКЕНТЕ



muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, avgust.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti



MUNDARIJA

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOATLASHUVNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	9
Erkayev Akrom Normuxammadovich	
ALIGNING NATIONAL AND INTERNATIONAL UNIVERSITY RANKING INDICATORS: A CROSSWALK METHODOLOGY.....	16
Mamajonova Mukhlisakhon Muzaffar kizi	
O'ZBEKISTONDA ENERGETIKA TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH VA SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	28
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQUARUVCHI KORXONALARDA INNOVATSION BOSHQARUVNI SHAKLLANTIRISH METODOLOGIYASINI RIVOJLANTIRISH	34
Fayzullayev Jonibek Mambetsaliy o'g'li	
SANOAT KORXONASINING ATROF-MUHIT VA AHOLI SOG'LIQLIGIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	40
Imomnazarov Farrux Saibjabbor o'g'li	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA CHAKANA BANK XIZMATLARI RIVOJLANISHINING ZAMONAVIY HOLATI VA TAHLILI	44
Abdiraxmonov Farxod Arabboyevich	
MACHINE LEARNING-ASSISTED PREDICTION OF FIRE-RETARDANT AND PRESERVATIVE PERFORMANCE OF CHEMICALLY MODIFIED WOOD: AN ECO-FRIENDLY APPROACH.....	52
Usmanova Maftunakhon Abror qizi	
TEMIR YO'L AVTOMATIKA VA TELEMEXANIKA MAYDON QURILMALARINI MASOFAVIY NAZORAT QILISH ISHONCHLILIGINI UYALI ALOQA TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA OSHIRISH.....	60
Botirov Abdulaziz Temir o'g'li	
QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'IDA NOL STAVKANI QO'LLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	66
A.A. Bobomurodov	
KERAMIKA ISHLAB CHIQUARISH KORXONALARIDA MEHNAT SHAROITLARINI SANITAR-GIGIYENIK VA INTEGRAL BAHOLASH («OZIQ-OVQAT STANDART KARTON» MCHJ TARKIBIDAGI «TOSHKENT KAFEL» KORXONASI MISOLIDA)	71
S. Sulaymanov, N.A. Erdonova	
PYTHON-BASED NUMERICAL ANALYSIS OF THE LOGISTIC POPULATION GROWTH MODEL	76
Berdiyev Shohjahon, Khayitova Fayza	
O'ZBEKISTONDA NORASMIY VA YASHIRIN IQTISODIYOT HAJMIGA SOLIQ OMILINING TA'SIRI: EKONOMETRIK TAHLIL	85
Fayziyeva Nargiza Rabimovna	
ISHLAB CHIQUARISH KICHIK BIZNESINI HUDUDIY JOYLASHTIRISH OMILLARI VA IXTISOSLASHUV YO'NALISHLARINI BAHOLASH	93
Salimov Burxoniddin	
OLIY TA'LIM TASHKILOTLARIDA AKADEMIK FAOLIYATNI BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	98
Ixtiyorov Bekzod Zulfiqor o'g'li	
CHUQUQ O'RGANISH ARXITEKTURALARI ASOSIDA O'ZBEK TILIDAGI SOXTA XABARLARNI ANIQLASH ALGORITMINI ISHLAB CHIQUISH	105
Uzoqov Lochinbek Mamurjon o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH TARMOQLARIDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA INNOVATSION BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH	111
Almanov Ilhom Sultonovich	



TIBBIY XIZMAT KO'RSATUVCHI KORXONALAR IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	118
O'roqov Firdavs Ortiqniyoz o'g'li	
TIBBIY XIZMAT KO'RSATUVCHI KORXONALAR IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	118
O'roqov Firdavs Ortiqniyoz o'g'li	
EKSPORTGA YO'NALTIRILGAN ISHLAB CHIQRISHNI MAXSUS IQTISODIY ZONALARDA RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASI	125
Iskandarova Dilorom Xayrullayevna	
KORXONALARDA BULUTLI HISOBLASH TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING GLOBAL VA MILLIY AMALIYOTI TAHLILI	130
Jumaev Sohib Baxodirovich	
YOSHLARNING RAQAMLI SAVODXONLIGINI IQTISODIY FAROVONLIKKA KONVERSIYA QILISHNING STRATEGIK BOSHQARUV MEKANIZMI	136
Palvonova Sevara Baxromovna	
QISHLOQ XO'JALIGI VAZIRLIGI TIZIMIDA INSON KAPITALINI BOSHQARISHNING AMALDAGI HOLATI TAHLILI	141
Djalilova Dilbar Abdikarim qizi	
ЗЕЛЁНАЯ ЭКОНОМИКА КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ УЗБЕКИСТАНА: ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ И НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ.....	148
Mўminjonov Anvarbek Сайфитдин угли	
NOQISHLOQ XO'JALIGINING TOMORQA XO'JALIGI FAOLIYATIGA TA'SIRINI BAHOLASHDA ILMIY- USLUBIY YONDASHUVLAR	156
Nurullayev Ulug'bek	
TURIZM SOHASINI DAVLAT TOMONIDAN MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA SOLIQ IMTIYOZLARINING ROLI	161
Karimova Dilafruz Sadirdin qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KREATIV XIZMATLAR BOZORINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA ISTIQBOLLARI	166
Xamroyeva Sitara Otabekovna	
ОЦЕНКА ТЕХНИКО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ И ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ФОТОЭЛЕКТРИЧЕСКОЙ СТАНЦИИ, ИНТЕГРИРОВАННОЙ С МАГИСТРАЛЬНЫМИ ВОДОКАНАЛАМИ.	172
Юлдошев Исроил, Ботиров Бозорбек, Жураев Обид, Курбанов Юнус, Хамдамова Ирода, Атоева Мохинур	
SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDA KLINIK VA BOSHQARUV QARORLARINI QO'LLAB-QUVVATLOVCHI RAQAMLI PLATFORMALARNI RIVOJLANTIRISH	185
Turayeva Nafisa Odiljonovna	
BUDJET TASHKILOTLARIDA MOLIVAVIY XATO VA NOMUVOFIQLIKLARNING TARKIBIY KO'RINISHLARI HAMDA ULARNI ANIQLASH AMALIYOTI TAHLILI	190
Mulayev Farxod Alisherovich	
SANOATDA PORSHENLI KOMPRESSORLARNING TEXNIK-IQTISODIY SAMARADORLIGINI TA'MINLASHDA ASOSIY MUAMMOLAR TAHLILI	195
Abdixakimova Malika Amir qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIBBIY INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISH: RAQAMLI KOMPETENSIYALAR VA TA'LIM TRANSFORMATSIYASI	207
Nazarov Baxrom Mustafayevich	
O'ZBEKISTONDA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	213
Qahramonova Maftuna Davronovna	



XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MIJOZLARGA XIZMAT KO'RSATISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	220
Jamalova Dilnoza Egamberdiyevna	
KO'P FAKTORLI AVTENTIFIKATSIYA VA KRIPTOGRAFIK HIMOYA MEKANIZMLARI ASOSIDA AXBOROT TIZIMLARI XAVFSIZLIGINI OSHIRISH	227
Babakulov Bekzod Mamatkulov	
AHOLIGA ALOQA VA AXBOROTLASHTIRISH XIZMAT KO'RSATISH TARMOG'INI TIZIMLI RIVOJLANTIRISHNING EMPIRIK TADQIQOTI	234
Nasrullayev Feruz	
SOLIQDAN BO'YIN TOVLASH HOLATLARINI KAMAYTIRISHDA SOLIQ TO'LOVCHILARNING SOLIQ XAVFINI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	238
Ismailov Bobir Salomovich	
ОБОСНОВАНИЕ ПАРАМЕТРОВ И РЕЖИМОВ РАБОТЫ ГИБРИДНОЙ СОЛНЕЧНО-КОТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ТЕПЛОСНАБЖЕНИЯ В КЛИМАТИЧЕСКИХ УСЛОВИЯХ САМАРКАНДСКОЙ ОБЛАСТИ..	245
Файзиев Зафар, Юзбаева Шохид	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIKNI RIVOJLANTIRISH: INSTITUTSIONAL ASOSLAR, INVESTITSIYAVIY IMKONIYATLAR VA IJTIMOY-IQTISODIY SAMARADORLIK.....	250
Sh. Qurbonova	
XULQ-ATVORGА ASOSLANGAN SUG'URTA KONSEPSIYASI ORQALI SUG'URTA TARIFLARINI PERSONALLASHTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	260
Xakimzoda Maftuna Yusuf qizi	
MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA TURIZMNING O'RNI VA AHAMIYATI	265
N.K. Muxitdinova, Raxmatova Sevinch	
YUQORI TEXNOLOGIYALI SANOAT TARMOQLARIDA QO'SHILGAN QIYMATNI OSHIRISH MASALALARI: O'ZBEKISTON VA JANUBIY KOREYA TAJRIBASI MISOLIDA	269
Ashirmetova Ozoda Farxod qizi	
KINEMATIC SIMULATION OF SPINDLE AND PRESSING-SECTOR MOTION IN AN ELLIPTICAL-DRUM VERTICAL-SPINDLE COTTON PICKER.....	277
Rajapbayev Umidjon Alisher o'g'li	
O'ZBEKISTONDA INNOVATSION MAHSULOTLARGA ICHKI TALABNI SHAKLLANTIRISH VA ILMIY ISHLANMALARNI TIJORATLASHTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	283
Azizova Maliha Farrux qizi	
AGLOMERATSIYALAR VA YIRIK SHAHARLAR ATROFIDAGI HUDUDLARNI KOMPLEKS RIVOJLANTIRISHNING SHAHARSOZLIK MODEL I	290
Azamiddin Quldashev	
ZAMONAVIY SHAHARLAR EKOLOGIK INFRATUZILMASINING XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA BARQAROR RIVOJLANISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	295
Jo'rayev Muxriddin, Olimova Mohinur, Tugalov Bobur	
BYUDJET YO'QOTISHLARINING JARAYONLI LOKALIZATSIYASI: DAVLAT XARIDLARI TRANSAKSION SIKLINING XARITASI (PROCESS MAPPING).....	301
Jasur Nurmatov	
QUYOSH ENERGIYASI ASOSIDAGI ISSIQXONA MIKROIQLIMINI TA'MINLASH QURILMASINING PARAMETRLARI VA ISH REJIMLARINI OPTIMALLASHTIRISH.....	307
Qulboyev Zohid Xo'jamuradovich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA SANOATLASHUV DARAJASINING ZAMONAVIY HOLATI VA TARKIBIY O'ZGARISHLARI	312
Erkayev Akrom Normuxammadovich	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA HUDUDIY INVESTITSIYAVIY JOZIBADORLIKNI OSHIRISH VA INVESTITSIYALARNI JALB QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	317
Muxamadjanov Shaxriyor Solijon o'g'li	



ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРОЕКТНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ И ЛИЗИНГА ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	324
Исомов Б.С.	
ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ ВЕРИФИКАЦИЯ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ ИСПАРИТЕЛЬНОГО ОХЛАЖДЕНИЯ ФОТОЭЛЕКТРИЧЕСКОГО МОДУЛЯ В УСЛОВИЯХ ЖАРКОГО КЛИМАТА.....	330
Ботиров Бозорбек, Тураев Фарходжон	
KAM RESURSLI TILLARDAGI ILMIY JURNALLAR UCHUN METAMA'LUMOTLARNI AVTOMATIK EKSTRAKSIYA QILISH VOSITASI.....	336
Rashid Turgunbaev	
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПИЛЬНОГО ОЧИСТИТЕЛЯ ВОЛОКНА.....	342
Дадажанов Арафатали Комилжанович	
INVESTMENTS AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT	348
Yorqin Khudoyiberdiev	
INVESTMENTS AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT	352
Yorqin Khudoyiberdiev	
TIJORAT BANKLARIDA MOLIVAVIY XIZMATLAR SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI EMPIRIK TAHLIL QILISH	360
Ergashev Azizxon Avazxon o'g'li	
ELEKTRON BANK XIZMATLARINI AUDIT QILISHNING ZAMONAVIY USULLARI	365
To'rayeva Farida Rustam qizi	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA KAPITAL BOZORI VOSITALARI ORQALI MOLIVALASHTIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	369
Qurbonov Javlonbek, Farxodova Aziza	
ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВНЕДРЕНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ТАМОЖЕННОЙ СЛУЖБЫ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	374
Сейдеметова Эльмира Оралбай кизи	
TIJORAT BANKLARI KAPITALLASHUVI VA DAROMADLARINING PROGNOZI	378
Tursunov Mustafo Mirzayevich	
XIZMATLAR SOHASI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA AHOLI FAROVONLIGINI TA'MINLASHNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI.....	385
Raximov Zafar Komilovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY FAOLLAGI DINAMIKASINI STATISTIK TAHLIL QILISH	392
Akbarova Barno Shuxratovna	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI STRATEGIK BOSHQARISH MEXANIZMLARI.....	398
Bazarov Diyor Gafurovich	
UZUN QOZIQLI BARABAN QOZIQLARI ILIB OLGAN PAXTA BO'LAKLARINING OG'ISH YOYINI ANIQLASH	406
R.K. Djamalov, Karimov Maxmud Raxmatovich	
TIJORAT BANKLARI OMONATLARINING MINTAQA IQTISODIYOTIGA TA'SIRI	411
Shodiyev Odiljon Salim o'g'li	
ORGANIK MEVA-SABZAVOTLARNI SOTISHDA MARKETING-REKLAMA MA'LUMOTLARI ALMASHISH TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH VA INNOVATSION XIZMAT TURLARI	416
Shavqidinova Dilnavoz, Abror Mamasadikov	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA AKTIVLAR HISOBI VA ULARNI MOLIVAVIY HISOBDA AKS ETIRISH AMALIYOTI	421
Saidova Kamolat Farhodovna	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSIYA MUHITI RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHNING INVESTITSIYA JARAYONI SIKLIK MODEL ASOSIDA NAZARIY-TAHLIL YONDASHUV	425
Mohina Boboqulova G'ofur qizi	



O'ZBEKISTON SANOATIDA INDUSTRY 4.0 TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISHNING UZOQ MUDDATLI ISTIQBOLLARI.....	435
Vaydullayev Ilyos Hamidulla o'g'li	
O'ZBEKISTONDA OILAVIY TAKAFUL SUG'URTASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY-IJTIMOIIY OMILLARI.....	443
Usmanov Nematjon G'ulomovich	
YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA PUL BOZORI LIKVIDLIGI, FOIZ KORIDORI VA MONETAR TRANSMISSIYA SAMARADORLIGINING MILLIY VALYUTA BARQARORLIGIGA TA'SIRI	451
G'afurov Olimjon G'olib o'g'li	
КРАУДФАНДИНГ В СИСТЕМЕ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ПОДХОД	458
Каримова Азиза Аъзамиддин кизи	
TRANSPORT-LOGISTIKA INFRATUZILMASINING TARKIBIY TUZILMASI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI	464
To'xtayev Vahobjon Husenovich	
ILMIY ISHLANMALAR PORTFELINI BOSQICHLI BOSHQARISHNING G0-G5 MODELI.....	470
Ergashev Rustam Rajabovich	
MARKAZIY KOMPOZITSION REJA ASOSIDA MNA-MODIFIKATSIYALANGAN B10 BETON TARKIBINI OPTIMALLASHTIRISH VA MUSTAHKAMLIK KINETIKASINI BAHOLASH.....	477
Muhammedov Nodir Abdug'aniyevich	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARINI RAQAMLI VA INNOVATSION BOSHQARISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBA HAMDA UNDAN O'ZBEKISTONDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	481
Alimova Xurshida Nurmaxamatovna	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA JISMONIY SHAXSLARNI KREDITLASH AMALIYOTINING TAHLILI (2020-2025-YILLAR).....	486
Jumayev Azamat Qurbonali o'g'li	
ILM-FANNI MOLIYALASHTIRISHDA INNOVATSION VA MUQOBIL MOLIYAVIY MANBALARDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI.....	493
Mirkasimov Baxtiyer Mirvaxid o'g'li	
XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA "YAGONA DARCHA" TAMOIYI	501
Fazliyev Farrux Faxriddinovich	
TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIGINING PROGNOZ SSENARIYLARI	509
O'ktamov Nodirjon Maxamatnosir o'g'li	
HUDUDLARDA MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI OSHIRISHDA SOLIQ MA'MURCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISH.....	521
Abdumalikov Abduxakim Abduvaliyevich	



HUDUDLARDA MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI OSHIRISHDA SOLIQ MA'MURCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISH

Abdumalikov Abduxakim Abduvaliyevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti (TDIU)

Annotatsiya. Hududlarda mahalliy budjet daromadlarini oshirishda soliq ma'murchiligini takomillashtirishning ahamiyati tadqiq etilgan. Soliq tushumlarini ko'paytirish, soliq bazasini kengaytirish, yashirin iqtisodiy faoliyatni qisqartirish hamda soliq to'lovchilar bilan samarali munosabatlarni shakllantirish masalalari tahlil qilingan. Soliq ma'murchiligini raqamlashtirish, elektron xizmatlarni rivojlantirish, soliq nazoratining zamonaviy usullarini joriy etish hamda hududlarning iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanish orqali mahalliy budjet daromadlarini oshirish imkoniyatlari asoslangan. Tadqiqot natijalari asosida hududiy darajada soliq ma'murchiligi samaradorligini oshirish va mahalliy budjetlarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: soliq ma'murchiligi, mahalliy budjet, soliq tushumlari, soliq bazasi, hududiy rivojlanish, soliq nazorati, raqamlashtirish, soliq to'lovchilar, budjet daromadlari, moliyaviy barqarorlik.

АННОТАЦИЯ. Исследовано значение совершенствования налогового администрирования в увеличении доходов местных бюджетов регионов. Проанализированы вопросы увеличения налоговых поступлений, расширения налоговой базы, сокращения масштабов теневой экономической деятельности и формирования эффективного взаимодействия с налогоплательщиками. Обоснованы возможности увеличения доходов местных бюджетов посредством цифровизации налогового администрирования, развития электронных услуг, внедрения современных методов налогового контроля, а также эффективного использования экономического потенциала регионов. По результатам исследования разработаны научно-практические предложения, направленные на повышение эффективности налогового администрирования на региональном уровне и обеспечение финансовой устойчивости местных бюджетов.

Ключевые слова: налоговое администрирование, местный бюджет, налоговые поступления, налоговая база, региональное развитие, налоговый контроль, цифровизация, налогоплательщики, доходы бюджета, финансовая устойчивость.

Abstract. The importance of improving tax administration in increasing local budget revenues across regions is examined. Issues related to increasing tax revenues, expanding the tax base, reducing the scale of shadow economic activity, and establishing effective interaction with taxpayers are analyzed. Opportunities to increase local budget revenues through the digitalization of tax administration, development of electronic services, introduction of modern tax control methods, and efficient utilization of the economic potential of regions are substantiated. Based on the research findings, scientific and practical recommendations aimed at improving the efficiency of tax administration at the regional level and ensuring the financial sustainability of local budgets are developed.

Keywords: tax administration, local budget, tax revenues, tax base, regional development, tax control, digitalization, taxpayers, budget revenues, financial sustainability.

KIRISH

Hozirgi bosqichda hududlarning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlash, mahalliy boshqaruv organlarining moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirish hamda hududiy darajada davlat xizmatlarini samarali moliyalashtirish masalalari davlat moliya siyosatining muhim yo'nalishlaridan birini tashkil etmoqda. Mazkur jarayonda mahalliy budjetlarning daromad bazasini mustahkamlash alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki mahalliy budjet daromadlarining yetarliligi hududlarda ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish, obodonlashtirish, kommunal xizmatlarni moliyalashtirish, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimini qo'llab-quvvatlash hamda hududiy rivojlanish dasturlarini amalga oshirishning moliyaviy asosini yaratadi. Shu jihatdan, mahalliy budjet daromadlarini shakllantirishda soliq ma'murchiligining samaradorligini oshirish zamonaviy moliyaviy boshqaruvning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Soliq ma'murchiligi davlat va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solish, soliqlarni hisoblash va undirish jarayonlarini tashkil etish, soliq majburiyatlarining bajarilishini nazorat qilish hamda soliq to'lovchilar uchun qulay ma'muriy sharoitlar yaratishga qaratilgan institutsional mexanizmlar majmuasidir.

Uning samaradorligi nafaqat davlat budjetiga tushadigan mablag'lar hajmiga, balki soliq tizimining adolatligi, shaffofligi, barqarorligi va ma'muriy xarajatlarning maqbulligiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, hududiy darajada soliq ma'murchiligining samarali tashkil etilishi mahalliy budjetlarning o'z daromadlarini oshirish va moliyaviy mustaqilligini mustahkamlash imkonini beradi.

Hududlarda mahalliy budjet daromadlarini oshirishning muhim shartlaridan biri mavjud soliq salohiyatidan to'liq va oqilona foydalanishdir. Bunda hududdagi xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyati, jismoniy shaxslarning daromadlari, ko'chmas mulk va yer resurslari, xizmatlar sektori hamda boshqa iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha soliq bazasini aniqlash muhim ahamiyatga ega. Soliq bazasini yanada to'liq shakllantirish, iqtisodiy faoliyatning shaffofligini oshirish, hisob-kitoblar tizimini takomillashtirish va soliq majburiyatlarining o'z vaqtida bajarilishini ta'minlash mahalliy budjet daromadlarini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli zamonaviy soliq ma'murchiligi mazkur yo'nalishlarni tizimli ravishda takomillashtirishga qaratilishi lozim.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi soliq ma'murchiligini takomillashtirish uchun yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. Elektron hisobvara-fakturalar, onlayn nazorat-kassa tizimlari, elektron soliq xizmatlari, ma'lumotlar bazalarining integratsiyasi va avtomatlashtirilgan tahliliy platformalar orqali soliq to'lovchilarning faoliyatini tezkor va aniq baholash imkoniyati kengaymoqda. Mazkur vositalar soliq ma'murchiligida inson omilining ta'sirini maqbullashtirish, soliq nazoratining samaradorligini oshirish, ma'muriy xarajatlarni kamaytirish va soliq to'lovchilar uchun qulayliklar yaratishga xizmat qiladi. Natijada hududlarda soliq tushumlarini oshirish uchun zarur institutsional shart-sharoitlar shakllanadi.

Shu bilan birga, soliq ma'murchiligini takomillashtirish nazorat mexanizmlarini rivojlantirish bilan bir qatorda, soliq to'lovchilarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirishni ham nazarda tutadi. Zamonaviy yondashuv ularning huquqiy savodxonligini yuksaltirish, soliq majburiyatlarini ixtiyoriy bajarishni rag'batlantirish va soliq organlari faoliyatining ochiqligini ta'minlashni ham qamrab oladi. Soliq to'lovchi va davlat o'rtasidagi o'zaro ishonchning mustahkamlanishi soliq intizomini yaxshilashning muhim omili hisoblanadi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, mahalliy budjetlarning daromad salohiyatini oshirish orqali hududlarning moliyaviy mustaqilligini kuchaytirish, budjetlararo transfertlarga bo'lgan ehtiyojni maqbullashtirish va hududiy rivojlanishning moliyaviy asoslarini mustahkamlash mumkin. Shu nuqtayi nazardan, hududlarda soliq ma'murchiligini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlarini tadqiq etish, mavjud imkoniyatlarni aniqlash hamda mahalliy budjet daromadlarini oshirishga yo'naltirilgan samarali mexanizmlarni ishlab chiqish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mahalliy budjet daromadlarini oshirish va soliq ma'murchiligini takomillashtirish masalalari soliq salohiyatini aniqlash hamda hududiy daromadlarni prognozlashtirish bilan uzviy bog'liqdir. N. V. Kashina soliq salohiyatini budjet prognozlashtirish tizimining muhim elementi sifatida tadqiq etib, hududlarning mavjud soliq imkoniyatlarini baholash budjet daromadlarini rejalashtirishda alohida ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi [1]. G'. Safarov esa tabiiy resurslar va mol-mulkni soliqqa tortish tizimini takomillashtirish masalalarini o'rganib, mazkur soliq manbalaridan samarali foydalanish soliq bazasini kengaytirish imkoniyatlarini oshirishini yoritgan [2].

Mahalliy moliyaning barqarorligi va hududiy resurslardan samarali foydalanish masalalari ham ilmiy tadqiqotlarda muhim o'rin egallaydi. L. M. Sinervo mahalliy boshqaruv tizimida moliyaviy muvozanat masalasini tadqiq etib, mahalliy moliyaviy boshqaruvda daromad va xarajatlar o'rtasidagi mutanosiblikning ahamiyatini yoritgan [3]. A. Toshkulov qishloq xo'jaligida yer va suv resurslaridan samarali foydalanishni soliqlar vositasida rag'batlantirish imkoniyatlarini asoslagan [4]. U. To'lakov esa O'zbekistonda yer solig'ining rivojlanish istiqbollari o'rganib, yer resurslarini soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirishning fiskal ahamiyatini yoritgan [5].

Mahalliy soliqlar va hududiy budjet daromadlarining shakllanishida soliq bazasining harakatchanligi hamda budjet-soliq mexanizmlarining samaradorligi alohida ahamiyatga ega. T. Ly va S. Paty mahalliy soliqqa tortish hamda soliq bazasining hududlararo harakatchanligini Fransiya misolida tahlil qilib, mahalliy soliq siyosati va soliq bazasi o'rtasidagi bog'liqlikni tadqiq etgan [6]. Z. I. Ro'ziev mahalliy budjet daromadlarini shakllantirish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish masalalarini o'rganib, hududlarning daromad bazasini mustahkamlash yo'nalishlarini yoritgan [7]. T. Yu. Tkacheva esa hududlarning barqaror rivojlanishida budjet-soliq mexanizmlarining nazariy va metodologik asoslarini tadqiq etib, hududiy moliyaviy boshqaruvda budjet va soliq vositalarining o'zaro bog'liqligini asoslagan [8].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda mahalliy budjet daromadlari hamda debitorlik va kreditorlik qarzdorligiga oid rasmiy statistik



ma'lumotlardan foydalanildi. Ma'lumotlar hududlar va yillar kesimida tizimlashtirilib, statistik, qiyosiy va dinamik tahlil usullari asosida o'rganildi. Tahlil jarayonida ko'rsatkichlarning o'zgarish sur'atlari, hududlar o'rtasidagi farqlar va umumiy tendensiyalar o'zaro taqqoslanib, soliq ma'murchiligi samaradorligiga oid natijalar umumlashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mahalliy budjetlar daromadlari hududlarning moliyaviy imkoniyatlarini belgilovchi muhim ko'rsatkichlardan biridir. Ularning hajmi hududlarning iqtisodiy salohiyati, soliq bazasi, tadbirkorlik faolligi va mavjud resurslardan foydalanish samaradorligi bilan bevosita bog'liq. 2019–2025-yillar davomida O'zbekiston hududlari bo'yicha mahalliy budjet daromadlarida sezilarli o'zgarishlar kuzatilgan. Mazkur davrda ayrim hududlarda daromadlar izchil oshgan bo'lsa, ayrim hududlarda 2020-yildagi o'zgarishlardan so'ng bosqichma-bosqich o'sish jarayoni kuzatilgan. Jadval ma'lumotlari hududlar kesimida daromadlarning mutlaq hajmi, o'sish sur'atlari va hududlar o'rtasidagi farqlarni baholash imkonini beradi.

2019–2025-yillarda hududlar mahalliy budjetlari daromadlari jami 35,1 trln so'mdan 71,3 trln so'mgacha oshib, 36,2 trln so'mga yoki qariyb 2 barobarga ko'paygan. Mazkur davrda daromadlar dinamikasida muayyan o'zgarishlar kuzatilgan. Xususan, 2020-yilda jami daromadlar 27,8 trln so'mni tashkil etgan. Keyingi yillarda esa barqaror o'sish kuzatilib, 2021-yilda 35,2 trln so'm, 2022-yilda 47,4 trln so'm, 2023-yilda 55,5 trln so'm, 2024-yilda 58,1 trln so'm va 2025-yilda 71,3 trln so'mni tashkil etgan.

Hududlar kesimida eng yuqori daromad Toshkent shahriga to'g'ri keladi. Uning daromadlari 2019-yildagi 3,8 trln so'mdan 2025-yilda 13,5 trln so'mgacha oshib, qariyb 3,6 barobarga ko'paygan. Bu ko'rsatkich poytaxtning yuqori iqtisodiy faolligi va keng soliq bazasini aks ettiradi. Shuningdek, Toshkent viloyati daromadlari 3,7 trln so'mdan 7,4 trln so'mgacha, Samarqand viloyatida 2,6 trln so'mdan 6,5 trln so'mgacha, Farg'ona viloyatida esa 3,8 trln so'mdan 6,4 trln so'mgacha oshgan (1-jadval).

1-jadval

Mahalliy budjetlar daromadlari o'zgarishi dinamikasi, trln so'mda¹

T/r	Hududlar nomi	2019 y	2020 y	2021 y	2022 y	2023 y	2024 y	2025 y
1.	Qoraqalpog'iston Respublikasi	3,0	2,7	1,9	2,5	2,9	3,1	3,3
2.	Andijon viloyati	2,6	2,1	2,4	3,2	3,9	4,1	4,9
3.	Buxoro viloyati	2,4	1,8	2,4	3,4	3,8	4,2	4,6
4.	Jizzax viloyati	1,2	1,1	1,5	1,8	2,2	2,4	2,6
5.	Qashqadaryo viloyati	3,8	2,5	2,7	3,9	4,6	4,9	5,4
6.	Navoiy viloyati	1,9	1,5	2,0	2,4	3,1	2,9	3,7
7.	Namangan viloyati	2,2	1,8	2,3	3,3	3,5	3,6	4,2
8.	Samarqand viloyati	2,6	2,4	3,1	4,2	5,1	5,2	6,5
9.	Surxondaryo viloyati	1,8	1,6	2,0	2,7	3,0	3,1	3,5
10.	Sirdaryo viloyati	0,8	0,7	0,9	1,2	1,4	1,5	1,9
11.	Toshkent viloyati	3,7	2,4	3,7	4,5	6,0	5,7	7,4
12.	Farg'ona viloyati	3,8	2,7	3,7	4,8	5,2	5,4	6,4
13.	Xorazm viloyati	1,5	1,3	1,7	2,4	2,7	2,9	3,4
14.	Toshkent shahri	3,8	3,2	4,9	7,1	8,1	9,1	13,5
Jami		35,1	27,8	35,2	47,4	55,5	58,1	71,3

Qashqadaryo viloyatida daromadlar 3,8 trln so'mdan 5,4 trln so'mgacha, Andijon viloyatida 2,6 trln so'mdan 4,9 trln so'mgacha, Buxoro viloyatida 2,4 trln so'mdan 4,6 trln so'mgacha va Namangan viloyatida 2,2 trln so'mdan 4,2 trln so'mgacha ko'paygan. Nisbatan kamroq daromad hajmi Sirdaryo va Jizzax viloyatlarida kuzatilgan. 2025-yilda ular mos ravishda 1,9 va 2,6 trln so'mni tashkil etgan.

Ayrim hududlarda 2020-yilda daromadlar hajmida muayyan o'zgarishlar kuzatilgan bo'lsa-da, 2021-yildan boshlab aksariyat hududlarda ijobiy dinamika shakllangan. Umuman, hududlar o'rtasidagi daromadlar hajmida muayyan farqlar mavjud bo'lib, eng yuqori va eng kam ko'rsatkichlar o'rtasidagi farq 2025-yilda 11,6 trln so'mni

1 Muallif ishlanmasi

tashkil etgan.

Umuman, 2019–2025-yillarda mahalliy budjetlar daromadlari qariyb ikki barobarga oshgan. Eng yuqori o'sish Toshkent shahrida kuzatilgan. Toshkent, Samarqand va Farg'ona viloyatlari ham yuqori daromad ko'rsatkichlariga ega. Shu bilan birga, hududlarning daromad ko'rsatkichlarida muayyan farqlar mavjud. Bu mahalliy daromad bazasini yanada kengaytirish va hududlarning moliyaviy mustaqilligini mustahkamlash muhimligini ko'rsatadi.

Mahalliy budjetlardan mablag' bilan ta'minlanadigan tashkilotlarning debitorlik qarzdorligi hududiy moliyaviy boshqaruv samaradorligini ifodalovchi muhim ko'rsatkichlardan biridir. Debitorlik qarzdorligining ortishi tashkilotlar tomonidan ko'rsatilgan xizmatlar, yetkazib berilgan tovarlar yoki bajarilgan ishlar bo'yicha mablag'larning o'z vaqtida undirilmaganligini anglatishi mumkin. Shu sababli mazkur ko'rsatkich dinamikasini o'rganish mahalliy budjet mablag'laridan foydalanish samaradorligini baholashda muhim ahamiyat kasb etadi. Jadval ma'lumotlarida 2018–2022-yillar boshidagi holat bo'yicha O'zbekiston hududlaridagi debitorlik qarzdorliklari keltirilgan bo'lib, ular hududlar kesimida muayyan farqlanishlarni namoyon etadi (2-jadval).

2-jadval

Mahalliy byudjetlardan mablag' bilan ta'minlanadigan tashkilotlarning debitorlik qarzdorliklari to'g'risida ma'lumot²
mlrd, so'mda

t/r	Hududlar	Yillar				
		01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022
	Qoraqalpog'iston Respublikasi	9,7	25,3	33,5	22,2	19,3
	Andijon viloyati	9,5	35,5	36,9	27,3	22,6
	Buxoro viloyati	16,7	27,1	31,6	9,5	11,4
	Jizzax viloyati	6,4	20,8	10,2	11,0	9,1
	Qashqadaryo viloyati	9,4	14,8	25,6	48,8	54,8
	Navoiy viloyati	11,7	94,5	171,0	14,5	11,4
	Namangan viloyati	13,3	17,0	50,4	29,2	21,3
	Samarqand viloyati	23,7	34,1	50,8	37,6	29,7
	Surxondaryo viloyati	21,4	32,1	50,7	14,1	12,9
	Sirdaryo viloyati	13,3	28,7	22,4	23,0	21,4
	Toshkent viloyati	35,8	98,2	135,9	56,6	44,5
	Farg'ona viloyati	22,9	58,8	71,2	33,9	29,6
	Xorazm viloyati	8,2	14,4	22,1	14,4	11,5
	Toshkent shahri	86,8	189,9	165,4	212,7	187,2
	Jami	288,8	691,1	877,7	554,8	486,7

Jadval ma'lumotlariga ko'ra, mahalliy budjetlardan mablag' bilan ta'minlanadigan tashkilotlarning jami debitorlik qarzdorligi 2018-yil 1-yanvar holatidagi 288,8 mlrd so'mdan 2020-yil 1-yanvarda 877,7 mlrd so'mgacha oshgan. Bu davrda qarzdorlik qariyb 3 barobarga ko'paygan. 2021-yil boshiga kelib esa mazkur ko'rsatkich 554,8 mlrd so'mni, 2022-yil boshida esa 486,7 mlrd so'mni tashkil etgan. Demak, 2020-yildan keyingi davrda debitorlik qarzdorligini qisqartirish bo'yicha ijobiy tendensiya shakllangan.

Hududlar kesimida eng yuqori debitorlik qarzdorligi Toshkent shahrida kuzatilgan. Ushbu hududda qarzdorlik 2018-yildagi 86,8 mlrd so'mdan 2022-yilda 187,2 mlrd so'mgacha oshgan. Ayniqsa, 2021-yilda 212,7 mlrd so'mlik yuqori ko'rsatkich qayd etilgan. Toshkent viloyatida ham qarzdorlik 35,8 mlrd so'mdan 44,5 mlrd so'mgacha oshgan, biroq 2020-yildagi 135,9 mlrd so'mlik yuqori darajadan keyin sezilarli darajada kamaygan.

Navoiy viloyatida qarzdorlik dinamikasi sezilarli o'zgarishlardan birini namoyon etgan: 2018-yildagi 11,7 mlrd so'mdan 2020-yilda 171,0 mlrd so'mgacha oshib, 2022-yilda 11,4 mlrd so'mgacha kamaygan. Bu qarzdorlikni boshqarish va undirish jarayonlarida muayyan tarkibiy o'zgarishlar yuz berganini ko'rsatadi.

Qashqadaryo viloyatida esa qarzdorlik 2018-yildagi 9,4 mlrd so'mdan 2022-yilda 54,8 mlrd so'mgacha oshgan. Samarqand, Farg'ona, Andijon va Namangan viloyatlarida ham 2020-yilda nisbatan yuqori ko'rsatkichlar kuzatilib, keyingi yillarda kamayish qayd etilgan. Umuman, qarzdorlikning hududlar bo'yicha turlicha taqsimlanishi mahalliy moliyaviy boshqaruv samaradorligini yanada oshirish muhimligini ko'rsatadi.



Umuman, 2018–2022-yillarda debitorlik qarzdorligi dastlab oshib, 2020-yilda eng yuqori darajaga yetgan, keyinchalik esa kamayish tendensiyasini namoyon etgan. Eng yuqori qarzdorlik Toshkent shahrida kuzatilgan. Navoiy viloyatidagi sezilarli o'zgarishlar ham alohida e'tiborga loyiq. Qarzdorlikni yanada qisqartirish uchun to'lov intizomini takomillashtirish, debitorlik qarzdorligini muntazam monitoring qilish va moliyaviy nazorat samaradorligini oshirish muhim hisoblanadi.

Mahalliy budjetlardan mablag' bilan ta'minlanadigan tashkilotlarning kreditorlik qarzdorligi hududiy moliyaviy boshqaruv va budjet mablag'laridan foydalanish samaradorligini baholashda muhim ko'rsatkich hisoblanadi. Kreditorlik qarzdorligining shakllanishi tashkilotlarning yetkazib beruvchilar, pudratchilar va boshqa kreditorlar oldidagi majburiyatlari bilan bog'liq bo'lib, uning ortib borishi to'lov intizomiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. 2018–2022-yillar bo'yicha ma'lumotlar hududlar kesimida qarzdorlik hajmi va dinamikasida muayyan farqlar mavjudligini ko'rsatadi. Shu sababli mazkur ko'rsatkichlarning o'zgarishini tahlil qilish mahalliy budjet mablag'larini boshqarish imkoniyatlarini baholash hamda moliyaviy intizomni yanada takomillashtirish yo'nalishlarini belgilash imkonini beradi (3-jadval).

3-jadval

Mahalliy byudjetlardan mablag' bilan ta'minlanadigan tashkilotlarning kreditorlik qarzdorliklari to'g'risida ma'lumot³
mlrd, so'mda

t/r	Hududlar	Yillar				
		01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022
	Qoraqalpog'iston Respublikasi	104,7	151,5	228,4	119,3	106,8
	Andijon viloyati	127,5	238,6	323,2	155,9	142,3
	Buxoro viloyati	97,5	154,6	218,8	109,9	81,9
	Jizzax viloyati	77,3	142,1	138,0	118,3	103,4
	Qashqadaryo viloyati	134,1	204,6	374,5	144,4	123,8
	Navoiy viloyati	65,3	99,9	162,3	72,3	61,2
	Namangan viloyati	114,3	173,2	232,3	112,5	102,8
	Samarqand viloyati	159,7	230,1	342,1	103,9	91,3
	Surxondaryo viloyati	109,1	194,0	215,1	95,3	84,3
	Sirdaryo viloyati	53,6	93,2	141,3	116,2	95,7
	Toshkent viloyati	144,5	206,8	303,9	152,1	128,9
	Farg'ona viloyati	182,5	289,5	409,8	192,1	171,8
	Xorazm viloyati	79,5	121,2	181,9	85,3	78,4
	Toshkent shahri	200,7	287,3	348,6	310,6	289,6
	Jami	1650,3	2586,6	3620,2	1888,1	1662,2

Jadval ma'lumotlariga ko'ra, mahalliy budjetlardan mablag' bilan ta'minlanadigan tashkilotlarning jami kreditorlik qarzdorligi 2018-yil 1-yanvar holatidagi 1650,3 mlrd so'mdan 2020-yil 1-yanvarda 3620,2 mlrd so'mgacha oshgan. Ya'ni ikki yil davomida qarzdorlik 1969,9 mlrd so'mga yoki qariyb 2,2 barobarga ko'paygan. 2021-yildan boshlab esa sezilarli kamayish kuzatilib, qarzdorlik 1888,1 mlrd so'mni, 2022-yilda esa 1662,2 mlrd so'mni tashkil etgan. Natijada 2020–2022-yillarda kreditorlik qarzdorligi qariyb 2,2 barobarga qisqargan.

Hududlar kesimida eng yuqori kreditorlik qarzdorligi 2020-yilda Farg'ona viloyatida 409,8 mlrd so'mni tashkil etgan. Qashqadaryo viloyatida 374,5 mlrd so'm, Toshkent shahrida 348,6 mlrd so'm, Samarqand viloyatida 342,1 mlrd so'm va Andijon viloyatida 323,2 mlrd so'mlik qarzdorlik qayd etilgan. Mazkur hududlarda qarzdorlikning yuqori bo'lishi ularning iqtisodiy va ijtimoiy faoliyati ko'lam bilan bir qatorda, budjetdan moliyalashtiriladigan tashkilotlar soni va xarajatlar hajmi bilan ham bog'liq bo'lishi mumkin.

2022-yil holatiga ko'ra, eng yuqori kreditorlik qarzdorligi Toshkent shahrida 289,6 mlrd so'mni tashkil etgan. Undan keyingi o'rinlarda Farg'ona viloyati 171,8 mlrd so'm, Andijon viloyati 142,3 mlrd so'm va Toshkent viloyati 128,9 mlrd so'm bilan ajralib turadi. Nisbatan eng kam ko'rsatkich esa Navoiy viloyatida 61,2 mlrd so'mni tashkil etgan. Umuman, 2020-yildan keyingi kamayish kreditorlik majburiyatlarini tartibga solish va to'lov intizomini yaxshilash bo'yicha ijobiy jarayonlarni ifodalaydi.

Tahlil natijalariga ko'ra, 2018–2020-yillarda kreditorlik qarzdorligi oshgan, 2021–2022-yillarda esa sezilarli



darajada kamaygan. 2022-yilda jami qarzдорlik 1662,2 mlrd so'mni tashkil etgan. Eng yuqori qarzдорlik Toshkent shahri va Farg'ona viloyatida kuzatilgan. Kelgusida kreditorlik majburiyatlarini muntazam monitoring qilish, to'lov intizomini takomillashtirish va budget mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlash muhim hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, hududlarda mahalliy budget daromadlarini oshirishda soliq ma'murchiligini takomillashtirish muhim institutsional va moliyaviy omil hisoblanadi. Mahalliy budgetlarning daromad bazasi hududlarning iqtisodiy salohiyati bilan bir qatorda, mazkur salohiyatni aniqlash, hisobga olish va soliqqa tortish jarayonlarining qay darajada samarali tashkil etilganiga ham bog'liq. Shu sababli soliq ma'murchiligini takomillashtirish hududlarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash, mahalliy budgetlarning daromad salohiyatini kengaytirish va hududiy rivojlanish dasturlarini moliyalashtirishning muhim sharti sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mahalliy budget daromadlarini ko'paytirishda mavjud soliq bazasini kengaytirish bilan bir qatorda, iqtisodiy faoliyatni to'liq hisobga olish va soliq to'lovchilar bazasining dolzarbligini ta'minlash zarur. Hududlarda faoliyat yuritayotgan xo'jalik yurituvchi subyektlar, yakka tartibdagi tadbirkorlar, ko'chmas mulk egalari, yer uchastkalaridan foydalanuvchilar va boshqa soliq to'lovchilar to'g'risidagi ma'lumotlarning to'liqligi soliq tushumlarini prognozlashtirish va undirish samaradorligini oshiradi. Bunda turli davlat organlari o'rtasida ma'lumot almashinuvi va axborot tizimlarining integratsiyalashuvi alohida ahamiyat kasb etadi.

Soliq ma'murchiligini raqamlashtirish mazkur yo'nalishdagi eng muhim istiqbolli mexanizmlardan biri hisoblanadi. Elektron xizmatlar, avtomatlashtirilgan monitoring, elektron hisobvara-fakturalar, onlayn nazorat tizimlari va ma'lumotlarni tahlil qilish texnologiyalaridan keng foydalanish soliq nazoratining aniqligi va tezkorligini oshirish imkonini beradi. Raqamli vositalar yordamida soliq majburiyatlarini bajarish darajasini monitoring qilish, risklarni aniqlash va nazorat tadbirlarini yuqori risk darajasiga ega subyektlarga yo'naltirish mumkin. Bu esa bir tomondan, soliq tushumlarining oshishiga, ikkinchi tomondan esa vijdonan faoliyat yuritayotgan soliq to'lovchilar zimmasidagi ma'muriy yukning kamayishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, soliq ma'murchiligi samaradorligini oshirishda soliq to'lovchilarga xizmat ko'rsatish tizimini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Soliq majburiyatlarini bajarish jarayonlarining soddalashtirilishi, elektron xizmatlarning ommalashishi, soliq qonunchiligi bo'yicha tushuntirish ishlarining kuchaytirilishi va maslahat xizmatlarining rivojlantirilishi soliq intizomini yaxshilaydi. Soliq to'lovchilarning davlat soliq organlariga bo'lgan ishonchini oshirish esa soliqlarni ixtiyoriy ravishda to'lashga bo'lgan moyillikni kuchaytiruvchi muhim omil sifatida baholanishi mumkin.

Mahalliy budget daromadlarini oshirishda iqtisodiy faoliyatning shaffofligini kengaytirish ham alohida ahamiyatga ega. Norasmiy iqtisodiy faoliyatni bosqichma-bosqich rasmiylashtirish soliq bazasini kengaytirish, budget tushumlarini ko'paytirish va qonuniy faoliyat yuritayotgan tadbirkorlar uchun teng raqobat sharoitlarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu sababli iqtisodiy faoliyatni legallashtirish, naqd pulsiz hisob-kitoblarni kengaytirish, elektron monitoring mexanizmlarini rivojlantirish va riskka asoslangan soliq nazoratini joriy etish mahalliy budget daromadlarini oshirishning samarali yo'nalishlari sifatida qaralishi lozim.

Bundan tashqari, hududlarning iqtisodiy salohiyatini oshirish va yangi soliq manbalarini shakllantirish soliq ma'murchiligi bilan uzviy bog'liq holda amalga oshirilishi kerak. Yangi korxonalar tashkil etilishi, investitsiyalarning ko'payishi, xizmatlar sohasining rivojlanishi va tadbirkorlik faoliyatining kengayishi natijasida soliq bazasi tabiiy ravishda kengayadi. Demak, mahalliy budget daromadlarini oshirishning samarali modeli soliq nazoratini takomillashtirish bilan birga, hududlarda iqtisodiy faollikni rag'batlantirishga asoslanishi lozim.

Umuman olganda, hududlarda mahalliy budget daromadlarini oshirish uchun soliq ma'murchiligini takomillashtirish kompleks yondashuvni talab etadi. Bunda raqamlashtirish, soliq bazasini to'liq aniqlash, ma'lumotlar almashinuvi rivojlantirish, riskka asoslangan nazorat, soliq to'lovchilarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirish va iqtisodiy faoliyatning shaffofligini kengaytirish mexanizmlari o'zaro uyg'unlashtirilishi zarur. Mazkur chora-tadbirlarning izchil amalga oshirilishi mahalliy budgetlarning daromad salohiyatini oshirish, hududlarning moliyaviy mustaqilligini mustahkamlash va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish uchun barqaror moliyaviy asos yaratishga xizmat qiladi.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI**

1. Кашина Н. В. Налоговый потенциал в системе бюджетного прогнозирования // Финансы. – 2002. – № 2. – С. 78–79.
2. Safarov G'. Tabiiy resurs va mol-mulklarni soliqqa tortishni takomillashtirish // Xalqaro moliya va hisob: ilmiy elektron jurnal. – 2019. – № 6. – Dekabr.
3. Sinervo L. M. Interpreting financial balance in local government: A case study from Finland // Public Money & Management. – 2014. – Vol. 34. – P. 123–130. – CrossRef. – URL: <http://www.scopus.com>
4. Toshkulov A. Qishloq xo'jaligida yer va suv resurslaridan samarali foydalanishni soliqlar vositasida rag'batlantirish // Xalqaro moliya va hisob: ilmiy jurnal. – 2021. – № 5. – Oktabr.
5. To'lakov U. O'zbekistonda yer solig'i rivojlanishi istiqbollari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar: ilmiy elektron jurnal. – 2021. – № 3. – May–iyun.
6. Ly T., Paty S. Local taxation and tax base mobility: Evidence from France // Regional Science and Urban Economics. – 2020. – Vol. 82. – May. – URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0166046218301170>
7. Ro'ziev Z. I. Mahalliy byudjet daromadlarini shakllantirish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish: iqtisod fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati. – Toshkent: BMA, 2011. – 21 b.
8. Ткачева Т. Ю. Бюджетно-налоговые механизмы устойчивого развития регионов: теория и методология: автореф. дис. ... д-ра экон. наук. – Москва, 2019. – 55 с.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**





+998 93 718 40 07



<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>



t.me/yait_2100